

OC-sumute altistus voimankäyttökoulutuksessa

Kokemusopin näkökulma
Joonas Heinonen

3/2021

TIIVISTELMÄ

Joona Heinonen: OC-sumute altistus voimankäyttökoulutuksessa

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaajat: Jani Vainio & Heikki Lähteenmäki

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan OC-sumutteelle altistumisen merkitystä osana voimankäyttökoulutusta. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, tuoko OC-sumutteelle altistuminen välineen käyttäjälle lisäarvoa käyttäjänsä kannalta. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa lisätietoa, joka voidaan kohdentaa OC-sumutteen käyttäjäkoulutukseen. Tämän lisäksi muut viranomaiset ja yksityiset toimijat käyttävät virka- ja työtehtävissään OC-sumutetta. Kerätyillä tiedoilla muut toimijat voivat hyötyä tutkimuksen tuloksista.

Teoreettisessa viitekehysessä käydään läpi poliisin voimankäytön lakipohjaa ja voimankäytön koulutusta. OC-sumute ja sen vaikutusmekanismit käydään yksityiskohtaisesti läpi. Oppimisteorioista syvennyttään kokemosoppiin. Kokemuksien kautta oppiminen on hyödyllinen työkalu ja sen peruseriaatteita avataan tässä opinnäytetyössä.

Aineisto tähän opinnäytetyöhön on kerätty laadullisella tutkimuksella. Kaksi poliisin voimankäytönkouluttajaa ja yksityisen turvallisuusalan voimankäytönkouluttaja valikoituivat haastateltaviksi. Haastatteluista muodostuu pohja tutkimuksen uudelle tiedolle. Haastattelut esiintyvät opinnäytetyössä anonyymisti.

Tutkimuksen keskeisenä tuloksena on se, että OC-sumute altistus katsotaan tuovan lisäarvoa välineen käyttäjälle. Tätä tukee kokemosopin teoria ja haastateltavien vastaukset. Kaikki haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että OC-sumute altistus tuo lisäarvoa välineen käyttäjälle. OC-sumute altistus tuo arvokasta kokemusta siitä, miten OC-sumute vaikuttaa käyttäjänsä ja miten altistuksessa säilytetään toimintakyky. Ensiapuun tulee varautua koulutustapahtumissa, joissa altistuksia annetaan.

Sivumäärä: 31 sivua + 1 liite

Tarkastuskuukausi ja vuosi: Maaliskuu 2021

Avainsanat: Kokemosoppi, OC-sumutin, poliisi, voimankäyttö, voimankäyttökoulutus

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tausta	1
1.2 Aiemmat tutkimukset	3
1.3 Keskeiset käsitteet	4
2 POLIISIN VOIMANKÄYTTÖ JA KOULUTUS	5
2.1 Voimankäytön lakipohja.....	5
2.2 Voimankäyttökoulutus	8
3 OC-SUMUTIN	10
3.1 Mikä on OC-sumutin?.....	10
3.2 Vaikutusmekanismit	11
3.3 Omat kokemukset OC-sumuttimesta.....	11
4 KOKEMUSOPPI.....	13
4.1 Yleistä oppimiskäsityksistä	13
4.2 Kokemusoppi	13
4.3 Kokemuksellisen oppimisen malli	14
5 TUTKIMUSMENETELMÄT	16
5.1 Tutkimuskysymys	16
5.2 Kvalitatiivinen tutkimus	16
5.3 Aineiston keruu	17
5.4 Tutkimuslupa.....	18
6 TUTKIMUSTULOKSET	19
6.1 Haastateltavien vastaukset.....	19
6.1.1 Haastateltava A:n vastaukset.....	19
6.1.2 Haastateltava B:n vastaukset.....	21
6.1.3 Haastateltava C:n vastaukset	22
6.1 Vastausten analysointi	24
7 YHTEENVETO.....	27
7.1 Tutkimustulosten luotettavuus	27
7.2 Pohdinta.....	28
LÄHTEET	30
LIITE 1	32

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Elokapina-yhteisö järjesti 3.10.2020 Helsingissä mielenosoituksen, jonka Helsingin poliisilaitos joutui lopulta keskeyttämään käyttäen OC-sumutinta. OC-sumutinta käytettiin tilanteessa, jossa mielenosoittajat eivät totelleet poliisin antamia neuvoja, kehoituksia ja käskyjä. Mielenosoittajat siirtyivät Kaisaniemenkadun ajoradalle istumaan ja osoittamaan mieltään. Tilanne oli poliisin näkökulmasta johdettu ja tilannejohtaja teki tilanteessa päätöksen käyttää OC-sumutetta vastarinnan murtamiseksi. OC-sumutteella ei saatu toivottua vaikutusta ja osa mielenosoittajista jouduttiin kantamaan pois ajoradalta poliisin toimesta. Tilanteessa poliisi teki tapahtuneeseen liittyen 51 kiinniottoa ja antoi yhteensä 53 henkilölle sakon. (POL-2020-62468.)

Tapaus herätti laajalti keskustelua sosiaalisessa mediassa sekä perinteisessä mediassa, koska poliisi kohdisti voimakeinoja mielenosoittajiin. Poliisihallituksen 8.10.2020 antamassa selvityksessä, OC-sumutteen käyttöä perustellaan lievimpänä mahdollisena voimakeinona mielenosoitusjoukon hajottamiseksi. Poliisi oli aiemmin pyrkinyt kantamaan mielenosoittajat pois Kaisaniemenkadun ajoradalta, mutta mielenosoittajat olivat palanneet ajoradalle. Poliisihallitus korostaa antamassaan selvityksessä, että tilannetta tulisi katsoa kokonaisuutena. Kokonaisuutta arvioidessa tulisi nähdä, mitä tilanteessa olisi tapahtunut, jos tilanteen olisi annettu jatkua. (POL-2020-62468.)

Rikosoikeuden professori Kimmo Nuotio Helsingin yliopistosta kritisoi voimakkaasti poliisin valitsemaa voimakeinoa kyseisessä tilanteessa Iltalehden artikkelissa (Laine, Iltalehti, 4.10.2020). Nuotio kertoo, että mielenosoittamisella on vahva oikeus Suomessa ja OC-sumuttimen kohdistaminen rauhanomaisiin mielenosoittajiin on kova keino tilanteen ratkaisemiseksi. Nuotio ilmaisee huolensa siitä, että poliisi nauttii Suomessa suurta luottamusta ja tämänkaltaiset teot voivat horjuttaa kansalaisten luottamusta poliisiin.

Syyttäjälaitos toteaa 14.10.2020 antamassa tiedotteessa, että poliisin toiminnasta Elokapina-mielenosoituksessa aloitetaan esitutkinta nimikkeellä virkavelvollisuuden rikkominen. Syyttäjänä esitutkinnassa toimii poliisirikosasioiden tutkinnanjohtaja, erikoissyyttäjä Heidi Savurinne. (Syyttäjälaitoksen tiedote, 2020.)

Eduskunnan oikeusasiamiehen käsiteltäväksi tuli yhteensä 15 kantelua poliisin toiminnasta Elokapina-mielenosoituksen yhteydessä (Eduskunnan oikeusasiamiehen tiedote,

2020). Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, ettei kanteluja oteta käsiteltäväksi, kun samaisesta tapauksesta on aloitettu rikosprosessi. Rikosprosessin jälkeen eduskunnan oikeusasiamies arvioi, onko laillisuusvalvonnan tarvetta tutkia tapausta.

Elokapina-mielenosoituksen esitutkinta on vielä kesken opinnäytetyötä kirjoittaessani, joten tilanteen oikeudellisuutta on vaikea arvioida tässä vaiheessa. Tilanteen jälkeen on myös keskusteltu siitä, onko poliisin voimankäytönkoulutus OC-sumutteen osalta ajantasainen ja tulisiko ohjeita päivittää.

Poliisin AMK-tutkinnon aikana, poliisiopiskelija perehtyy voimankäyttöön 8 opintopisteen verran (Poliisi (AMK) -tutkinnon opetussuunnitelma, 2020). OC-sumuttimen koulutus sisältyy tähän oppimäärään osana voimankäytönkoulutusta. Altistus OC-sumutteelle ei sisälly tähän opintokokonaisuuteen.

Opinnäytetyössäni on tarkoitus selvittää, tuoko OC-sumutteelle altistuminen voimankäytönkoulutuksessa lisäarvoa välineen käyttäjälle. Aihe on ajankohtainen Elokapina-mielenosoituksen takia. Aihe on tärkeä, sillä poliisin voimankäyttöä seurataan median ja kansalaisten toimesta sosiaalisen median aikakaudella tarkalla silmällä.

Opinnäytetyössäni saaduilla tiedoilla pystytään tarvittaessa kehittämään ja parantamaan poliisin voimankäytönkoulutusta ja ohjeistuksia liittyen kyseisen välineen käyttöön. Lisäksi opinnäytetyössä kerätyllä tiedolla voidaan kehittää myös muiden viranomaisten ja yksityisen turvallisuusalan voimankäytön koulutuksia. Myös muut toimijat poliisin lisäksi käyttävät virka- ja työtehtävissä OC-sumutetta.

Ainestoa kerätään teemahaastatteluilla. Teemahaastatteluihin valitaan haastateltavia, joilla on laaja tietämys poliisin voimankäytönkoulutuksesta ja poliisiin käyttämistä voimankäyttövälineistä. Kaksi poliisitaustaista voimankäytönkouluttajaa on valikoitunut haastateltaviksi tähän opinnäytetyöhön. Lisäksi opinnäytetyötä varten on haastateltu yksityisen turvallisuusalan voimankäytönkouluttajaa. OC-sumute on hyväksytty voimankäyttöväline yksityisellä turvallisuusalalla (Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista, 21.8.2015/1085), joten on hyödyllistä haastatella monipuolisesti alan asiantuntijoita.

Opinnäytetyössä käydään läpi teoreettisessa viitekehyksessä poliisin voimankäytön lakipohjaa sekä voimankäytön koulutusta yleisellä tasolla. OC-sumute ja sen vaikutusmekanismit käydään yksityiskohtaisesti läpi. OC-sumutteelle altistumisesta on minulla tutkimuksen tekijänä omakohtaisia kokemuksia. Puolustusvoimien ja yksityisen turvallisuusalan koulutustapahtumissa ja työtehtävissä minulle on muodostunut kokemuksia OC-sumutteelle altistumisesta.

Oppimisen teoriaa, erityisesti kokemosoppia käydään opinnäytetyössä läpi. Oppimiseen liittyviä teorioita ja käytäntöjä on valtavasti, joten opinnäytetyön laajuuden takia, oppimista tarkastellaan kokemosopin näkökulmasta. Kokemosopin yleisiä periaatteita ja menetelmiä tarkastellaan kirjallisuuden avulla.

1.2 Aiemmat tutkimukset

Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyössä *Ensiavun antaminen OC-sumutuksen jälkeen* (Lehtonen, 2020) tutkitaan, millä tasolla Turun pääpoliisiasemalla valvonta – ja hälytystehtävissä työskentelevien poliisimiesten ensiavun antaminen OC-sumutuksen jälkeen on. Tämän lisäksi tutkimuksessa selvitetään millaista ensiapua poliisimiehet ovat itse saaneet, mikäli ovat altistuneet OC-sumutteelle. Opinnäytetyöhön saatu aineisto on kerätty määrällisellä eli kvantitatiivisella tutkimusmenetelmällä.

Opinnäytetyössä todetaan, että ensiavun antaminen on varsin hyvällä tasolla Turun pääpoliisiaseman valvonta- ja hälytystoiminnan poliisimiehillä. Tulos, jonka koen itse äärimmäisen mielenkiintoiseksi, on kuinka monta prosenttia poliisimiehistä on altistunut kyselytutkimuksen mukaan OC-sumutteelle työtehtävissä. Kyselytutkimuksessa ilmenee, että 74 % vastaajista on altistunut OC-sumutteelle työtehtävien yhteydessä. Näitä altistuksia ei ole tarkemmin tutkittu ja kyselytutkimuksessa on selvitetty millaista ensiapua, poliisimiehet itse saaneet altistusten jälkeen.

Poliisimiesten saamia altistuksia OC-sumutteelle olisi mielenkiintoista tutkia lisää ja aihe itsessään toinen tutkimus. Aineistoa tuohon opinnäytetyöhön voisi kerätä poliisimiehitä, jotka ovat altistuneet työtehtävissä OC-sumutteelle. Opinnäytetyössä olisi tarkoitus selvittää, onko altistuminen vaikuttanut OC-sumutteen käyttöön työtehtävissä tai ensiavun antamiseen kohdehenkilölle.

Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyössä *Etälamauttimelle altistumisen merkitys käyttäjänsä kannalta* (Syrjälä, 2020) käydään läpi etälamauttimelle altistumisen tuomia hyötyjä ja haittoja välineen käyttäjäkoulutuksessa. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, vaikuttaako altistuminen etälamauttimelle sen käyttämiseen todellisessa tilanteessa. Opinnäytetyö on kohdennettu etälamauttimen käyttäjäkoulutukseen. Opinnäytetyön aineisto on kerätty laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä.

Opinnäytetyössä tullaan siihen tulokseen, että altistuminen etälamauttimelle katsotaan yleisesti hyväksi asiaksi välineen koulutuksessa. Etälamauttimelle altistuminen opettaa käyttäjänsä tuntemaan etälamauttimen vaikutusmekanismit. Altistuminen voi myös aut-

taa käyttäjäänsä arvioimaan voimankäyttövälineen tarpeellisuutta ja puolustettavuutta. Altistuminen voi aiheuttaa vammoja, jotka tulee huomioida suunnitellessa koulutustapahtumia.

Opinnäytetyössä tuodaan ilmi, että tutkimuksen tekijä on saanut etälamauttimisesta altistuksen Salon poliisiasemalla järjestetyssä käyttäjäkoulutuksessa. Altistusta etälamauttimelle ei järjestetä osana Poliisi AMK-tutkintoa. (Poliisi (AMK) -tutkinnon opetussuunnitelma, 2020.) Altistus voidaan tuoda osaksi poliisilaitoksilla järjestettäviä välineen käyttäjäkoulutuksia.

Syrjälän opinnäytetyön pohdintaosiossa käydään läpi jatkotutkimuksia aihepiirin ympärillä. Opinnäytetyössä ehdotetaan aiheeksi vastaavaa tutkimusta OC-sumutteen osalta. Tästä jatkotutkimus ajatuksesta aloin rakentamaan omaa opinnäytetyötäni. On mielenkiintoista tutkia, tuleeko kahden erilaisen voimankäyttövälineen altistumiselle yhtäläisyyksiä tai erimielisyyksiä haastateltavien keskuudessa.

1.3 Keskeiset käsitteet

Kokemuksella tarkoitetaan vuorovaikutusta ihmisen toiminnassa. Kokemus syntyy toiminnan ja syntyvien seurauksien välisestä yhteydestä. Näin toiminta on välttämätön osa kokemusta. (Mönkkönen 2000, 26.)

OC-sumutin on määritelty ampuma-aselain (Ampuma-aselaki, 9.1.1998/1) 11 §:ssä. Laissa puhutaan kaasusumuttimisesta ja sillä tarkoitetaan välinettä, jolla voidaan levittää ilmaan kyynelkaasua tai käyttötarkoitukseltaan ja vaikutukseltaan kyynelkaasuun verrattavaa lamaannuttavaa ainetta. Tuolla kyynelkaasuun verrattavalla aineella tarkoitetaan OC-sumutinta tai vastaavaa valmistetta. (Hallituksen esitys eduskunnalle, HE 183/1997.)

Termi OC-sumute tulee sumutteen vaikuttavasta aineesta kapsaisiini ja lyhenne OC sanoista *Oleoresin Capsicum* (POL-2020-62468). Puhekielessä kuulee usein puhuttavan *paprikasumutteesta*. Nimitys juontaa juurensa kapsaisiiniin, sillä chilipaprikat sisältävät luonnostaan kapsaisiinia. Puhekielessä käytetään myös termiä *pippurisumute*. Tämä mitä ilmeisimmin juontaa juurensa OC-sumutteen englanninkieliseen termiin (pepper spray). Tässä opinnäytetyössä käytetään termiä OC-sumutin, tekstin yhteneväisyyden vuoksi.

Oppimisella tarkoitetaan muutoksia yksilön tiedoissa ja taidoissa. Nämä muutokset tapahtuvat yksilössä kokemusten kautta. Oppiminen on yksilön ja ympäristön välistä vuorovaikutusta. (Vuorinen 1993, 3.)

2 POLIISIN VOIMANKÄYTTÖ JA KOULUTUS

2.1 Voimankäytön lakipohja

Poliisin toiminta pohjautuu lakiin. Kunkin ammattiryhmän voimankäytöstä säädetään pääasiallisesti tuon kyseisen ammattiryhmän toimintaa ohjaavassa lainsäädännössä (Tapani & Tolvanen 2019, 371). Poliisin toimintaa ohjaa poliisilaki ja poliisin tehtävät löytyvät poliisilain 1 luvusta.

”Poliisilaki 1:1 §:

Poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, kansallisen turvallisuuden suojaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa ja huolehtii tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä.

Poliisi suorittaa lisäksi lupahallintoon liittyvät ja muut sille laissa erikseen säädettyt tehtävät sekä antaa jokaiselle tehtäväpiiriinsä kuuluvaa apua. Jos on perusteltua syytä olettaa henkilön kadonneen tai joutuneen onnettomuuden uhriksi, poliisin on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin henkilön löytämiseksi.

Rikosten esitutkinnasta säädetään esitutkintalaissa ja rikosten esitutkinnassa käytettävistä pakkokeinoista pakkokeinolaissa.” (Poliisilaki (22.7.2011/872.))

Rikoslain 4 luvun 6 § määrittää voimankäytön uloimmat rajat voimakeinojen valtuuksille ja poliisilain 2 luvun 17 – 20 §:t tarkentavat voimankäytön valtuuksia poliisin osalta. Esimerkiksi yksityisen turvallisuusalan osalta *Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista* (LYTP, 21.8.2015/1085) antaa tarkennuksia voimankäytön toimivaltuuksiin järjestyksenvalvojan ja vartijan osalta.

”Rikoslaki 4:6 §:

Oikeudesta käyttää voimakeinoja virkatehtävän hoitamiseksi tai muun siihen rinnastettavan syyn vuoksi sekä oikeudesta avustaa järjestystä ylläpitämään asetettuja henkilöitä säädetään erikseen lailla.

Voimakeinoja käytettäessä saa turvautua vain sellaisiin tehtävän suorittamiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin, joita on pidettävä kokonaisuutena arvioiden puolustettavina, kun otetaan huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus sekä tilanne muutenkin.

Jos voimakeinojen käytössä on ylitetty 2 momentissa säädetyt rajat, tekijä on kuitenkin rangaistusvastuusta vapaa, jos on erittäin painavia perusteita katsoa, ettei tekijältä kohdulla olisi voinut vaatia muunlaista suhtautumista, kun otetaan huomioon hänen asemansa ja koulutuksensa sekä tehtävän tärkeys ja tilanteen yllätyksellisyys.” (Rikoslaki (19.12.1889/39.))

Rikoslain 4 luku käsittää vastuuvapautusperusteet. Voimankäyttö saattaa ulkoisen tarkastelijan arvioimana täyttää esimerkiksi pahoinpitelyn tunnusmerkistön. Tilannetta tulee kuitenkin arvioida poliisin virkatehtävän, kohdatun vastarinnan ja käytetyn voimakeinon kautta. (Tapani & Tolvanen 2019, 371 – 372.) Toimiessaan voimankäyttöoikeuksien rajoissa, siihen oikeutettua voimakeinojen käyttäjää ei lähdetä arvioimaan pahoinpitelyn tunnusmerkistön kautta.

Voimakeinojen käyttö ei ole toimivaltuutena itseisarvo vaan siihen tulee liittyä tehtävä. Ensisijaisesti tehtävä tulee saattaa loppuun poliisin näkökulmasta lievintä mahdollista keinoa käyttäen. Neuvot, kehotukset ja käskyt ovat ensisijainen toimintamalli ennen voimakeinojen käyttöä. Tarvittaessa poliisi suorittaa tehtävän loppuun voimakeinoja käyttäen kohdehenkilön vastarinnasta huolimatta. (Helminen ym. 2012, 767.)

Vastarinnalla tarkoitetaan henkilön aktiivista tai passiivista vastarintaa, poliisin laillisen päämäärän toiminnan estämiseksi (Helminen ym. 2012, 778).

Aktiivisella vastarinnalla tarkoitetaan tietoista toimintaa estää poliisin toimenpiteet esimerkiksi lyöminen, potkiminen ja sylkeminen. Näissä tilanteissa vastarinnan tekijä voi syyllistyä virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen (Rikoslaki (19.12.1889/39)).

Passiivisella vastarinnalla tarkoitetaan esimerkiksi tilannetta, jossa henkilö heittäytyy maahan eikä noudata poliisimiehen käskyjä. Henkilö ei kohdistaa väkivaltaa poliisimieheen mutta aktiivisesti estää poliisimiehen suorittamasta tehtävää loppuun. Tässä tilanteessa vastarinnan tekijä voi syyllistyä niskoitteluun poliisia vastaan (Rikoslaki (19.12.1889/39)).

”Poliisilaki 2:17 § 1. momentti:

*Poliisimiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pakene-
misen estämiseksi, esteen poistamiseksi, miehittämättömän ilma-aluksen kulkuun puuttu-
miseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman
estämiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina.
Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja
kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen
kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat.” (Poliisilaki (22.7.2011/872.))*

Poliisilain 2 luvun 17 § ei määrittele, mihin poliisin tehtäviin voimankäyttöoikeus liittyy. Voi-
mankäyttö tulee nähdä osana jokaista poliisitehtävää. Voimankäyttöä voi luonnehtia toi-
sen asteen toimivaltuudeksi, joka liittyy varsinaiseen poliisitehtävään. Varsinaista poliisi-
tehtävää ja voimankäyttöä tulee arvioida kokonaisuutena. Poliisitehtäviin lasketaan lisäksi
virka-aputehtävä muille viranomaisille. (Helminen ym. 2012, 777-778.)

Poliisilain 2 luvun 17 § ohjaa poliisin ammattiryhmässä voimankäytön valtuuksia. Keskei-
sinä ohjaavina periaatteina ovat puolustettavuus ja tarpeellisuus (Helminen ym. 2012,
767-768). Näiden kahden lisäksi voimankäyttöä ohjaa poliisin yleiset periaatteet, jotka löy-
tyvät poliisilain ensimmäisestä luvusta. Nämä yleiset periaatteet ohjaavat kaikkea poliisin
toimintaa, eivät vain voimankäyttöä (Poliisilaki (22.7.2011/872)).

Puolustettavuutta arvioidessa tulee ottaa tilanne kokonaisuudessaan huomioon ja mitkä
seikat ovat ohjanneet voimakeinojen käyttämiseen. Puolustettavuutta arvioidaan keskiver-
tokansalaisen näkökulmasta mutta viime kädessä puolustettavuuden arvioi tuomioistuin.
(Helminen ym. 2012, 785.)

Tarpeellisuuden näkökulmasta voimakeinoja ei tule käyttää vain varmuuden vuoksi vaan,
vasta silloin kun muut keinot eivät ole tuottaneet tulosta tehtävän saattamiseksi päätök-
seen. Tarpeellisuus käsittää myös ajallisen ulottuvuuden: voimakeinojen käyttö on lopetet-
tava, kun vastarinta lakkaa ja tilanne on saatu poliisin haltuun. (Helminen ym. 2012, 781.)

Voimakeinojen käytön voi karkeasti jakaa fyysisiin voimakeinoihin ja voimankäyttövälinei-
den käyttämiseen (Helminen ym. 2012, 783). Fyysisiin voimakeinoihin sisältyy erilaiset si-
donta – ja kuljetusotteet.

Voimankäyttövälineisiin lukeutuu erilaiset apuvälineet esimerkiksi OC-sumutin. Poliisilain
2 luvun 17 § ei ohjeista missä tilanteessa tulee käyttää mitään voimakeinoa. Harkinnan
tekee poliisimies itsenäisesti, ohjaavien periaatteiden mukaisesti.

Ampuma-aseen käytön rajoja ohjaa poliisilain 2 luvun 19 §. Ampuma-asetta tulee käyttää tilanteissa, joissa henkeen ja terveyteen kohdistuu välitön uhka eikä lievempää keinoa ole uhkan pysäyttämiseen. (Poliisilaki (22.7.2011/872.))

Poliisilain 2 luvun 18 § määrittelee voimakeinoihin varautumisen ja niistä varoittamisen. Mikäli tehtävällä on odotettavissa vastarintaa, tulee tehtävälle varautua sopivalla ja tarkoituksenmukaisella keinolla. Poliisimies tekee tässä tilanteessa harkinnan mikä on sopivin ja tarkoituksenmukaisin voimakeino kyseiseen tehtävään. Voimakeinojen kohdetta on lisäksi varoitettava voimakeinojen kohteeksi joutumisesta, mikäli se on mahdollista ja tarkoituksenmukaista tehtävän suorittamisen kannalta. Kohdehenkilölle annetaan tällöin mahdollisuus toimia tilanteessa toisin ja luopua vastarinnasta. (Helminen ym. 2012, 784.)

Valtioneuvoston asetus poliisista antaa tarkennuksia poliisin voimankäyttö – ja suojavälineisiin (Valtioneuvoston asetus poliisista, 19.12.2013/1080). Valtio toimittaa poliisimiehille tarvittavat välineet tehtävien hoitamiseksi ja poliisimiehiltä odotetaan, että niitä käytetään. Poliisimies saa kantaa työtehtävissään vain Poliisihallituksen hyväksymiä voimankäyttövälineitä ja sellaisia voimankäyttövälineitä, joihin poliisimies on saanut koulutuksen. Kyseinen asetus määrittelee poliisin voimankäyttövälineet seuraavasti:

- 1) henkilökohtaisena virka-aseena käytettävät lippaallisella tai itselataavalla kertatulella toimivat pistoolit ja revolverit niihin soveltuvine patruunoineen;*
- 2) poliisitoimintaa tukevina ampuma-aseina haulikko, konepistooli, kivääri ja ampuma-ase lain (1/1998) 6 §:n 2 momentin 12 kohdassa tarkoitettu muu ampuma-ase sekä kaasun tai muun lamaannuttavan aineen levittämiseen tarkoitettu ampuma-ase niihin soveltuvine patruunoineen;*
- 3) muut ominaisuuksiltaan ja asianmukaisesti käytettyinä vaikutuksiltaan ampuma-asetta lievemmat voimankäyttövälineet.*

OC-sumutin kuuluu kohtaan kolme. Tarkentavia ohjeistuksia voimankäyttövälineistä antaa Poliisihallitus ohjeistuksissaan, joista osa on salassa pidettäviä asiakirjoja.

2.2 Voimankäyttökoulutus

Sisäministeriön asetus poliisin voimakeinoista sekä kulkuneuvon pysäyttämisestä (Sisäministeriön asetus poliisin voimakeinoista sekä kulkuneuvon pysäyttämisestä, 245/2015) antaa tarkentavia ohjeita voimankäyttökoulutukseen. Poliisiammattikorkeakoulu vastaa voimankäytön peruskoulutuksesta. Tällä tarkoitetaan Poliisi AMK-tutkinnon aikaista koulutusta. Lisäksi Poliisiammattikorkeakoulu antaa voimankäytön kouluttajakoulutusta.

Voimankäytön koulutusta saa antaa virkamies, joka on voimankäyttökoulutuksesta annettujen määräysten mukaisesti on hyväksytty toimimaan kouluttajana. Voimakeinojen ylläpitokoulutuksesta ja harjoittelusta vastaavat poliisiyksiköt eli poliisilaitokset. (Sisäministeriön asetus poliisin voimakeinoista sekä kulkuneuvon pysäyttämisestä, 245/2015.)

Poliisin AMK-tutkinto on laajuudeltaan 180 opintopistettä, joista kahdeksan opintopistettä poliisiopiskelija perehtyy voimankäyttöön, voimankäyttövälineisiin ja taktikkaan (Poliisi (AMK) -tutkinnon opetussuunnitelma, 2020). OC-sumutin on yksi voimankäyttövälineistä, jonka käyttäjäkoulutuksen opiskelija saa tässä opintokokonaisuudessa.

Osaamistavoitteiksi OC-sumuttimen osalta on OC-sumutteen turvallinen harjoittelu ja ensiaputoimet OC-sumutteen jälkeen. Tarkkaa tuntimäärää OC-sumutteen koulutuksen osalta ei ole kerrottu. OC-sumute, kuten muutkin voimankäyttövälineet, tulee nähdä osana isompaa kokonaisuutta, joka on voimankäyttö. (Poliisi (AMK) -tutkinnon opetussuunnitelma, 2020.)

Altistus OC-sumutteelle ei kuulu osana Poliisi AMK-tutkintoa (Poliisi (AMK) -tutkinnon opetussuunnitelma, 2020). Huomioitavaa on myös, ettei altistus etälamauttimelle kuulu kyseisen välineen opetussuunnitelmaan Poliisiammattikorkeakoulussa. Kuten opinnäytetyössä *Etälamauttimelle altistumisen merkitys käyttäjänsä kannalta* (Syrjälä, 2020) tuodaan esille, etälamautin altistus järjestettiin osana poliisilaitoksen koulutusta. Tästä voidaan päätellä, että poliisilaitoksilla on vapaammat kädet koulutustapahtumiin liittyen kuin Poliisi AMK-tutkinnon opetussuunnitelma antaa myöden.

3 OC-SUMUTIN

3.1 Mikä on OC-sumutin?

OC-sumutin on yksi Suomen poliisille hyväksytyistä voimankäyttövälineistä. Asianmukaisesti käytettynä, se on ampuma-asetta lievempi voimankäyttöväline. (POL-2020-62468, 23.) OC-sumutin otettiin Suomen poliisissa käyttöön 1990 -luvulla ja se on sen jälkeen vaikiinnuttanut paikkansa keskeisenä voimankäyttövälineenä (Tervämäki 2005, 37).

OC-sumuttimen katsotaan olevan turvallisempi voimakeino kuin fyysiset hallintaotteet. Fyysiset hallintaotteet voivat aiheuttaa kohdehenkilön vastarinnan takia vammoja kohdehenkilölle tai fyysisen hallintaotteen käyttäjälle. OC-sumute kohdistuu vain kohdehenkilöön ja johtaa toivotulla lopputuloksella vastarinnan murtumiseen. (POL-2020-62468, 24.)

Suomen poliisi käyttää suurimmaksi osaksi kartiosumuttumia (POL-2020-62468, 24). Tällä tarkoitetaan OC-sumuttimesta tulevan OC-sumupilven muotoa, joka on nimensä mukaisesti kartion muotoinen. Tämän kaltaista sumutinta käytetään lähietäisyydeltä kohdehenkilön kasvojen alueelle, jotta sumuttimen vaikuttava aine pääsee kohdehenkilön limakalvoihin. Lähietäisyydeltä käytettynä pystytään varmistumaan siitä, ettei tuuli vaikuta OC-sumupilveen ja ettei OC-sumupilvi leviä hallitsemattomasti sivullisiin. (POL-2020-62468, 24.)

OC-sumuttimen vaikuttava aine on kapsaisiini. Kapsaisiinia esiintyy luonnostaan chilipaprikoissa, joka aiheuttaa polttavan tunteen suun limakalvoilla pitoisuuden mukaan. Tulisuutta voidaan mitata Scoville Heat Unit -asteikolla (SHU-arvo). Suomen poliisilla käytettävien OC-sumuttimien SHU-arvo on 2 000 000. Vertailun vuoksi jalapeno -chilin SHU -arvo on 2 500 – 8 000. (POL-2020-62468, 23.)

Vaikuttavaa ainetta Suomeen tuotavissa OC-sumuttimissa saa olla korkeintaan 5 prosenttia OC-sumuttimen sisällöstä. Tätä korkeampi määrä voi aiheuttaa pysyviä vammoja kohdehenkilössä (Hallituksen esitys eduskunnalle, HE 183/1997). Suomen poliisin käyttämät OC-sumuttimet pitävät sisällään vaikuttavaa ainetta pienen osan. Muut aineet OC-sumuttimessa ovat esimerkiksi ponneaineita ja vettä (POL-2020-62468, 24).

3.2 Vaikutusmekanismit

OC-sumuttimen käyttöperiaate perustuu siihen, että kohdehenkilöä sumutetaan kasvojen alueelle. Kasvojen alueella vaikuttava aine kapsaisiini pääsee silmien, nenän ja suun limakalvoille. Tämä aiheuttaa voimakasta poltteen tunnetta, silmien sulkeutumista, kyynelien ja liman erittymistä. (POL-2020-62468, 24.)

Edellä mainituilla vaikutusmekanismeilla pyritään kohdehenkilön tilapäiseen lamaannuttamiseen ja toimintakyvyn poistamiseen (Hallituksen esitys eduskunnalle, HE 183/1997). OC-sumutuksen kohteeksi joutuneelle kohdehenkilölle annetaan ensiavuksi vettä ja saippuaa kapsaisiinin pesemiseksi pois. Pesemisen jälkeen, OC-sumutteen vaikutus lakkaa. (POL-2020-62468, 24.)

Erityisenä riskiryhmänä OC-sumutteelle ovat astmaatit ja paprika-allergikot. OC-sumutteen vaikuttava aine kapsaisiini saattaa laukaista kohdehenkilössä anafylaktisen reaktion, joka voi olla hoitamattomana kuolettava (Hannuksela-Svahn, 2014). Kohdehenkilöllä voi esiintyä tällöin oireina mm. pulssin kiihtyminen, kurkun kuristuminen, äänen käheytymistä ja hengen vinkuminen. Reaktio vaatii välitöntä hoitoa. Kapsaisiinin vaikutus kohdehenkilöön on aina yksilöllistä, osa reagoi voimakkaammin kuin toiset (POL-2020-62468, 24). OC-sumutteen käyttäjän onkin tunnettava OC-sumutteen vaikutusmekanismit perin pohjin, arvioidakseen kohdehenkilön tilaa sumutuksen jälkeen.

3.3 Omat kokemukset OC-sumuttimesta

Olen saanut ennen Poliisi AMK -tutkintoa koulutusta voimankäyttöön Puolustusvoimilla ja yksityisellä turvallisuusalalla. Koulutus on ollut monipuolista. OC-sumuttimen käyttöön sekä vaikutusmekanismeihin on perehdytty laajalti.

Koulutustapahtumissa saatuja altistuksia olen saanut OC-sumutteelle kaksi. Nämä molemmat altistukset ovat tapahtuneet Puolustusvoimissa. Ensimmäinen OC-sumutin altistus oli niin sanottu täysaltistus, jossa OC-sumutetta kohdistettiin suoraan kasvoilleni. Tämä tapahtui vuonna 2012 Kaartin jääkärirykmentin joukko-osastossa. Vaikutusmekanismit olivat yllä kuvattujen kaltaisia ja altistus vei täysin halun tehdä vastarintaa OC-sumutteen käyttäjää kohtaan.

Kipu oli sanoin kuvaamatonta kasvoilla ja näkökyvyn hetkellinen menettäminen vaikeutti ympäristön havainnointia. Tilanteen jälkeen sain nopeasti ensiapua veden muodossa,

jonka jälkeen oireilu lakkasi nopeasti. Altistuksen aikana pyrin rauhoittamaan itseäni hengittämällä rauhallisesti ja keskittymällä minulle annettuihin ohjeisiin, joka helpotti tilanteessa oloa. OC-altistuksesta jäi vahva muistijälki, jonka muistan edelleen tänä päivänä.

Toinen saamani altistus oli niin sanottu osa-altistus, jossa OC-sumutetta sumutettiin tyhjään tilaan ja koulutustapahtumaan osallistujat saivat oman tuntemuksensa mukaan käydä tilassa altistumassa OC-sumutteelle. Tämä altistus tapahtui 2012 Maasotakoulussa. Itse olin tilassa lyhyen aikaan, sillä täysaltistus oli vielä tuoreena mielessä. Osalle koulutukseen osallistuvista tämä altistus oli ensikosketus OC-sumutteeseen.

Pelkkä OC-sumutteen haistelu huoneen ovelta toi ikäviä muistoja OC-sumutteesta mieleen, joten en viihtynyt huoneessa pitkään. OC-sumutteelle täysaltistuminen aiheutti minulle niin voimakkaan muistijäljen, jota en halunnut vapaaehtoisesti enää toiste kokea. Koulutustapahtuma osoitti hyvin, miten herkästi OC-sumute leviää ympäristössä. Jo pelkästään tilan ovelta pystyi haistamaan OC-sumutteen, usean metrin päästä mihin OC-sumutetta oli käytetty.

Yksityisellä turvallisuusalalla OC-sumutteelle altistuksia ei annettu osana koulutustapahtumia. Työtehtävissä olen saanut epäsuoria altistuksia OC-sumutteelle lukuisia kertoja. Tilanteet ovat luonteeltaan sellaisia, joissa olen itse tai joku muu OC-sumutteen käyttäjä on kohdistanut OC-sumutetta kohdehenkilöön. OC-sumutetta on käytetty tilanteissa, joissa kohdehenkilön vastarinta on murrettu käyttäen OC-sumutetta.

OC-sumutteelle on tyypillistä näissä tilanteissa, että vaikuttavaa ainetta jää ilmaan leijumaan, jolloin sen käyttäjä epäsuorasti altistuu OC-sumutteelle. Näissä tilanteissa on auttanut aikaisemmat kokemukset OC-sumutteelle altistumisesta. Tilanteessa ei täysin lamaannu, vaikka OC-sumutteen vaikuttavaa ainetta pääsee silmiin ja hengitykseen. Olen myös tiedostanut tilanteissa, että vaikutus lakkaa nopeasti eikä vaikutukset ole pitkäaikaisia. Tilanteet ovat myös hyvä muistutus siitä, ettei kohdehenkilöön ole varsinaisesti kiire, kun OC-sumutetta on käytetty. Liian nopealla kiinnimenolla on altistanut itsensä OC-sumutteelle.

4 KOKEMUSOPPI

4.1 Yleistä oppimiskäsityksistä

Kaiken oppimisen ja opettamisen taustalla on käsitys siitä, millainen oppimistapahtuman luonteen tulisi olla. Kartoittaessa näitä oppimistapahtuman luonteita, ne on kuvailtu vaihteleviksi ja monimuotoisiksi. (Rauste-von Wright ym. 2003, 139.)

Viime vuosikymmeninä kuitenkin kaksi toisistaan erilaista oppimiskäsitystä ovat korostuneet oppimista koskevissa keskusteluissa. Nämä kaksi keskeistä oppimiskäsitystä ovat *empiristinen- ja konstrukttiivinen oppiminen*. Edellä mainittu korostaa oppimisen ulkoista ja jälkimmäinen oppimisen sisäistä säätelyä. (Rauste-von Wright ym. 2003, 140-141.)

Tämän vastakkainasettelun taustalla on tietoteoreettinen erottelu tiedonkäsittelyn välillä. *Empiristisellä oppimisella* tarkoitetaan käsitystä, jonka mukaan oppiminen on kokemuspäistä, aistihavaintoihin perustuvaa oppimista. *Konstrukttiivinen oppiminen* pohjautuu ajatukseen, jossa oppiminen saavutetaan ymmärryksen tai älyllisen intuition kautta. (Rauste-von Wright ym. 2003, 140.) Viime vuosisadalla *empiristinen oppiminen* on ollut kahdesta käsityksestä hallitsevassa asemassa (Rauste-von Wright yms. 2003, 141).

4.2 Kokemusoppi

Kokemusoppi painottaa voimakkaasti itsearvioinnin roolia oppimisessa. Kokemusoppimia sovelletaan etenkin aikuiskoulutuksen piirissä. (Leppilampi & Piekkari 1998, 24.) Yleisesti katsotaan, että oppijalla on oltava työ- ja toimintakokemusta opittavasta asiasta. Tämän pohjalta oppija pystyy hahmottamaan mitkä kokemukset ovat oppimisprosessin kannalta merkityksellisiä. Oppijan tulee olla lisäksi motivoitunut opittavaan asiaan ja omata kriittisen itsearvioinnin taidot. (Leppilampi & Piekkari 1998, 24.)

Oppimistavoitteet ovat keskeinen osa kokemusoppia (Leppilampi & Piekkari 1998, 24). Menestyksekkään kokemusoppimisen täydentää oppijan itsensä määrittämät oppimistavoitteet. Tavoitteet ohjaavat oppimisprosessia ja niiden jatkuva arviointi täydentää oppimisprosessia. Mikäli oppija ei ole sisäistänyt oppimistavoitteita, oppimisprosessi käy suunnattomaksi eikä ymmärretä mitä ollaan oppimassa. Aktiivinen prosessi eli kokeminen korostuu kokemusopissa, ei niinkään oppimisen lopputulos. (Leppilampi & Piekkari 1998, 25.)

Kokemuksellinen oppi voidaan ymmärtää toiminnallisena prosessina, jossa oppija käyttää hyväkseen eri aistikanavia, tunteita, elämyksiä ja mielikuvitusta (Leppilampi & Piekkari 1998, 24). Keskeistä tässä on tukea sosiaalista ja persoonallista kasvua.

Keskeistä on lisäksi oppijan itsetuntemuksen lisääminen, tietoisuus omasta oppimisesta ja käsitys oppimisen kohteesta. Oppiminen on jatkuvaa tiedon syventämistä aiheesta ja aiheen ymmärtämistä. Oppimistilanteet määräytyvät oppijoiden toimesta ja oppijoiden persoonallisuus ohjaa tavoitteiden muodostumista. Oppimisen motivaatio on oppijoiden sisäinen käsite. (Leppilampi & Piekkari 1998, 24).

4.3 Kokemuksellisen oppimisen malli

David Kolbin (s 1939) vuonna 1984 kehittämässä kokemuksellisen oppimisen mallissa on kaksi ulottuvuutta; tiedostamaton ja tiedostettu ymmärtäminen (kuvio 1). Nämä kaksi ulottuvuutta jakautuvat vielä neljään vaiheeseen, painottaen oppimista eri tavoin. (Leppilampi & Piekkari 1998, 25.)

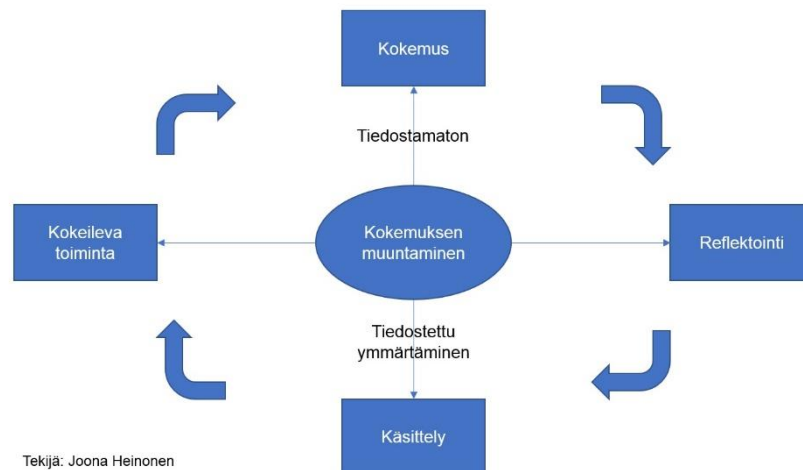
Kokemuksellinen oppiminen nähdään tämän mallin mukaan kehämäisenä syklinä, jossa syklien pituudet vaihtelevat (kuvio 1). Oppimistapahtuma on mallin mukaan jatkuvasti kehittyvä ja syventävä prosessi. Keskeisessä asemassa ovat oppijan henkilökohtaiset tiedot ja taidot. (Leppilampi & Piekkari 1998, 25.)

Kokemus eli oppijan oma kokemusmaailma muodostaa pohjan oppimiselle. Kokemukseen perustuva oppiminen on välitöntä, eikä siinä pyritä ilmiön käsitteelliseen oppimiseen. Kyseinen vaihe etenee pääsääntöisesti niin, että kouluttaja määrittelee opetuksen tavoitteet. Oppijan mielenkiinto opeteltavaan asiaan herätetään antamalla oppijan osallistua tavoitteiden ja ongelmien määrittelyyn. (Leppilampi & Piekkari 1998, 25.)

Kriittinen, pohdiskeleva havainnointi on uuden asian oppimisen kannalta tärkein. Kyse on reflektoinnista: opiskeltava asia pyritään liittämään aiempiin kokemuksiin ja aiempaan tietoon. Reflektio on kokemusoppimisen perusprosessi. Reflektiolla tarkoitetaan oman toiminnan ja ajattelun pohdiskelua. Reflektio on jatkuvaa, aktiivista itsearviointia. (Leppilampi & Piekkari 1998, 25-26.)

Käsitlemisvaiheessa pyritään luomaan kokemuksien kautta uusia käsitteitä, malleja ja teorioita. Oppija käsittelee kokemuksiaan ja rakentaa niiden kautta uutta tietoa. Oppimisen ja tiedon oivaltamisen kannalta kyseessä on edellisen vaiheen lisäksi keskeinen vaihe uuden oppimisessa. Ilman tätä vaihetta, ei kokemuksesta synny syväoppimista. (Leppilampi & Piekkari 1998, 26.)

Aktiivinen, kokeileva toiminnan vaihe pyrkii etsimään toimivia käytännön ratkaisuja ja toimintamalleja. Vaiheessa pyritään vaikuttamaan oppijaan ja muuttamaan asioita. Oleellista on päämäärätietoinen toiminta, johon kuuluu myös epäonnistumisen riski. Oppimisen ohjaaja luo tässä vaiheessa oppimisympäristön, jossa on mahdollisuuksia testata uusia teorioita ja malleja käytännössä. Mitä vaativammasta oppimisesta on kyse, sitä enemmän asian omaksuminen vaatii harjoittelua. (Leppilampi & Piekkari 1998, 26.)

Kuvio 1: David Kolbin (1984) kokemuksellisen oppimisen malli (Leppilampi & Piekkari 1998, 26).

Kokemukset eivät itsesään opeta (Kupias & Peltola 2019, 251). Vasta kun kokemuksia pysähtyy refleктоimaan, niistä pystyy oppimaan. Oppiminen edellyttää pysähtymistä ja erilaisten pysähdyspaikkojen käyttäminen on tarpeellista kokemosopissa. Tällaisia työkaluja voivat olla kehittämispäivät tai palaverit.

Oppimisen polttoaineena toimii kokemukset sekä motivaatio. Motivaatio auttaa tekemisen suuntaamisessa ja tekee suorittamisesta mielekästä. Kokemuksia voidaan mieltää oppimisen raaka-aineina. Kokemus ja motivaatio kulkevat rinnakkain. Toisen puuttuminen vähentää oppimista ja tavoitteisiin pääsemistä. (Kupias & Peltola 2019, 252.)

5 TUTKIMUSMENETELMÄT

5.1 Tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, tuoko OC-sumutteelle altistuminen osana voimankäytönkoulutusta lisäarvoa välineen käyttäjälle. Poliisin voimankäyttöä seurataan suurenuslasilla perinteisen median kuin kansalaistenkin toimesta. Poliisin voimankäytön koulutusta tulee kehittää, mikäli vanhojen käytäntöjen ja koulutuksien todetaan olevan vanhentuneita. Loppujen lopuksi kyse on yksittäisen poliisimiehen kuin kansalaisenkin oikeusturvasta.

Ajantasaisella koulutuksella turvataan yksittäisen poliisimiehen ammattitaito puuttua kansalaisen perusoikeuksiin tarvittaessa voimakeinoilla. Lisäksi muutkin viranomaiset ja yksityinen turvallisuusala käyttävät OC-sumutinta voimankäyttövälineenä, joten tutkimuksessa saatua tietoa voidaan hyödyntää myös muiden alojen koulutuksissa.

Tutkimuskysymykset opinnäytetyössä ovat seuraavat:

- Tuoko OC-sumutteelle altistuminen osana voimankäyttökoulutusta lisäarvoa välineen käyttäjälle?
- Auttaako omakohtainen kokemus arviomaan OC-sumutteen käyttäjää välineen vaikutuksista?
- Auttaako omakohtainen kokemus arvioimaan OC-sumutteen käytön puolustettavuutta ja tarpeellisuutta?

Tutkimuskysymyksillä saadaan vastaus tutkimusongelmaan ja näin saadaan opinnäytetyö kirjoitettua. Tutkimuskysymyksiin tarvitaan tietoa. Aineistonkeruumenetelmillä kerätään tietoa, jotta tutkimusongelma ratkeaa. Tutkimusmenetelmät riippuvat siitä, millaista tietoa halutaan kerätä. (Kananen 2015, 64-65.)

5.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimuksella pyritään ymmärtämään ilmiöitä (Kananen 2015, 70). Tutkimuskysymysten ratkaisemiseksi tulee valita tutkimusmenetelmä, jolla tutkimusongelmiin saadaan vastaus. Trockim ja Donnelly (2008) ovat esittäneet laadulliseen tutkimukseen soveltuvan luokittelun. Laadullinen menetelmä soveltuu ilmiöön, josta halutaan syvälinen näkemys. (Kananen 2015, 70-71).

Laadullinen tutkimus on avain ilmiön ymmärtämiseen. Ilmiön laadullista kuvausta pidetään parempana kuin luvuilla ilmaistua kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta (Kananen 2015, 71). Ihmisten suhtautumista ja asenteita on mahdollista kuvata vain laadullisin keinoin.

Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä on monia (Kananen 2015, 132). Aineistonkeruumenetelmistä käytetyin on teemahaastattelu. Teemahaastattelu on vuorovai-
kutustilanne haastattelijan ja haastateltavan välillä. Haastattelija on suunnitellut haastat-
telut teemojen ympärille ja näin haastattelija pystyy tarkentamaan tai korjaamaan kysymyk-
siä haastattelun edetessä. Kasvokkain tehty haastattelu on yleisin käytäntö, mutta interne-
tin aikakaudella myös verkossa toteutettavat haastattelut ovat mahdollisia. (Kananen
2015, 133.)

Sähköpostihaastattelu on lähellä teemahaastattelua, jossa haastateltavalle esitetään ky-
symyksiä tekstin muodossa. Keskustelu etenee tekstin muodossa, jossa haastattelija te-
kee vastausten perusteella tarkentavia kysymyksiä tai etenee vastausten pohjalta uusiin
kysymyksiin. (Kananen 2015, 133.)

5.3 Aineiston keruu

Haastateltaviksi tulee valita sellaisia henkilöitä, joita ilmiö koskettaa (Kananen 2015, 145).
Opinnäytetyöni aihe liittyy voimankäyttöön, joten haastateltaviksi valikoitui voimankäyttö-
kouluttajia. Valitsin haastateltaviksi mahdollisimman laajan kokemuksen omaavia haasta-
teltavia, joilla on kokemusta voimankäyttökouluttajana toimimisesta ja OC-sumutteen käy-
töstä. Kaksi haastateltavista työskentelee poliisiorganisaatiossa ja yksi haastateltavista
työskentelee yksityisellä turvallisuusalalla.

Aineiston keruumenetelmäksi valikoitui puolistrukturoitu teemahaastattelu. Joustavuuden
vuoksi, teemahaastattelu tehtiin sähköpostin välityksellä tammikuussa 2021. COVID-19
pandemian aiheuttamat rajoitustoimenpiteet ja ihmiskontaktien välttäminen vaikuttivat
myös valintaan.

Sähköpostihaastattelu tuottaa ongelman vastausten yksipuolisuuden kannalta. Haastatel-
tavien vastauksia ei pysty samalla tavalla tarkentamaan, kuin kasvokkain tehdyssä haas-
tattelussa. Haastateltavia pyydettiinkin vastaamaan mahdollisimman monipuolisesti ja pe-
rustelemaan vastauksiaan. Haastateltavien oli myös mahdollista lähettää haastattelijalle
tarkentavia kysymyksiä ja toisin päin.

Haastateltavat on anonymiteetin takia nimetty A, B ja C. Haastateltavien A ja B kanssa
käytiin kasvokkain keskustelua aiheesta ennen sähköpostihaastattelun lähettämistä.

Haastateltavan C kanssa ei käyty kasvokkain vastaavaa keskustelua. Keskusteluilla pyrittiin varmentamaan, että haastateltavat ymmärtävät tehtävänannon. Keskusteluilla varmennuttiin myös haastateltavien halukkuus osallistua haastatteluun. Keskusteluilla pohjustettiin varsinaista haastattelua.

Haastattelut tehtiin kirjalliseen muotoon, joka lähetettiin haastateltaville. Kaikille haastateltaville esitettiin samat kysymykset. Haastattelu on tämän opinnäytetyön liitteenä 1.

Kaikille haastateltaville esitettiin lisäkysymys OC-sumute altistuksen huonoista puolista. Tällä lisäkysymyksellä selvitetään, liittyykö OC-sumute altistukseen riskejä ja tuleeko niihin varautua koulutustapahtumissa. Haastateltavat B ja C vastasivat tähän kysymyksen. Haastateltava A ei ehtinyt vastaamaan tähän kysymykseen aikataulun puitteissa.

5.4 Tutkimuslupa

Tutkimuslupa tulee hakea, mikäli haastattelee poliisiorganisaation kuuluvia henkilöitä (Häkansalo & Korander 2021, 6-7). Tutkimuslupaa haetaan opinnäytetyösuunnitelmalla, joka lähetettiin Poliisiammattikorkeakoulun kirjaamoon. Kaksi haastateltavista työskentelee poliisiorganisaatiossa, kahdessa eri yksikössä. Tässä tapauksessa tutkimuslupaa pystyy hakemaan keskitetysti Poliisiammattikorkeakoulusta.

Tutkimuslupaa haettiin neljäs joulukuuta 2020. Tutkimuslupaa täydennettiin tarvittavin osin 18. joulukuuta 2020 ja varsinainen tutkimuslupa myönnettiin 18. joulukuuta 2020.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Haastateltavien vastaukset

Seuraavissa alakappaleissa käydään jokaisen haastateltavan vastaukset läpi omissa alakappaleissaan.

6.1.1 Haastateltava A:n vastaukset

Haastateltava A kertoi solmineensa ensimmäisen työsopimuksen yksityisessä turvallisuusalan yrityksessä syyskuussa 2013, näistä vuosista haastateltava on toiminut 4 vuotta voimankäyttökouluttajana yksityisellä turvallisuusalalla. Haastateltavalla ei ole kokemusta poliisiorganisaatiossa työskentelystä.

Haastateltava A kertoi saaneensa OC-sumutteelle altistuksen varusmiespalveluksen aikana osana aliupseerikoulun sotilaspoliisiharjoitusta. Altistuminen tapahtui tilanteessa, jossa haastateltava esitti vaarallista kohdehenkilöä, jonka vastarinta murrettiin käyttämällä OC-sumutetta. Harjoitus käytiin talvella ulkotiloissa. Haastateltava kertoi saaneensa OC-sumutteesta hyvän osuman kasvoihin ja OC-sumute peitti koko kasvojen alueen. Kyseessä oli niin sanotusti täysaltistus. Haastateltava reagoi voimakkaasti OC-sumutteeseen ja hänelle tapahtui ”jalat alta” reaktio. Tämän seurauksena harjoitus keskeytettiin ja kouluttajat aloittivat välittömän ensiavun.

Haastateltava A kertoi saaneensa työtehtävillä joko omasta, tai työparin OC-sumutteen käytöstä lieviä altistuksia useampia kertoja. Olosuhteet ja tilanteet ovat vaihdelleet, mutta tilanteissa on lähtökohtaisesti murrettu kohdehenkilön vastarinta OC-sumutetta käyttäen. Tila, jossa OC-sumutetta on käytetty, on kontaminoitunut ja tämän seurauksena haastateltava on saanut lieviä altistuksia OC-sumutteelle. Tämän haastateltava on huomannut pis-televänä tunteena nenässä, kuitenkin välttyen suuremmilta reaktioilta. Haastateltava on säilyttänyt toimintakykynsä näissä tilanteissa.

Haastateltava A kertoi saaneensa myös työtehtävillä altistuksia tilanteissa, joissa OC-sumutuksen jälkeen tilanne on edennyt fyysisiin hallintaotteisiin. Haastateltavan työasun hiha on kontaminoitunut OC-sumutteesta. Fyysisen hallintaotteen jälkeen, haastateltava on pyyhkinyt kyseisellä hihalla otsaansa. Tämän seurauksena OC-sumutteen vaikuttavaa ainetta on valunut silmiin. OC-sumutteen joutuminen silmiin oli aiheuttanut haastateltavalle luomikouristuksen, viemättä kuitenkaan toimintakykyä täysin.

Haastateltava A kertoi olevansa sitä mieltä, että altistuminen OC-sumutteelle tulisi olla mahdollista kyseisen välineen käyttäjäkoulutuksessa. Haastateltava ei pakottaisi koulutettavia ottamaan altistusta, mutta koulutettavan suostumuksella tämän pitäisi olla vakio käytäntö koulutustapahtumissa. Vaikka altistuminen perustuisi vapaaehtoisuuteen, haastateltavan mielestä OC-sumutteen käyttäjän tulisi tietää miten oma keho ja mieli reagoi OC-sumutteelle.

Haastateltava A:n mielestä, OC-sumutteelle altistuminen parantaisi ymmärrystä OC-sumutteen vaikutuksista. Koulutustapahtumissa perinteisesti näytettävät videot eivät anna OC-sumutteen vaikutuksista kattavaa kuvaa. Lisäksi haastateltavan mielestä OC-sumutteen altistuksen ottanut tietää miten reagoi kyseiseen välineeseen. Näin OC-sumutteen vaikutukset eivät tule yllätyksenä, jos OC-sumutetta saa esimerkiksi työtehtävällä.

Haastateltava A on sitä mieltä, että altistuminen koulutuksessa OC-sumutteelle voi vaikuttaa OC-sumutteen käyttöön työtehtävillä. Haastateltava kokee, että OC-sumutteen käyttäjien kynnys käyttää välinettä on korkea. Tämä johtuu haastateltavan mielestä siitä, ettei OC-sumutteen käyttäjä ymmärrä täysin sumutteen vaikutuksia ja näin mahdollisesti ovat epävarmoja ensiavun suhteen. Omakohtaisen OC-sumute altistuksen jälkeen, käyttäjä ymmärtää, ettei väline ole hengenvaarallinen oikein käytettynä. Haastateltava myös pohtii, että tällä voi olla myös päinvastainen reaktio, jolloin OC-sumutteen aiheuttamia reaktioita ei haluta kohdehenkilölle ja OC-sumutetta ei käytetä.

Haastateltava A kertoi, että järjestäisi yksityisellä turvallisuusalalla osa-altistuksia OC-sumutteelle. Esimerkkinä haastateltava kertoi koulutustapahtuman, jossa OC-sumutetta käytettäisiin suljettuun tilaan, jossa OC-sumutetta voi käydä haistelemassa sopivalta tuntuvan ajan. Täysaltistuksen haastateltava liittäisi skenaarioharjoitukseen, jossa stressitasoja pääsisi nostamaan vastaamaan työtehtävissä syntyvää stressiä. Haastateltava kokee ajankäytön haasteelliseksi viiden tunnin välinekohtaisissa koulutustapahtumissa. Altistus vie vähintään tunnin koulutuksesta. Tähän on huomioitu ensiapu OC-sumutuksen jälkeen. Tämä aika on pois muusta harjoittelusta. Mikäli altistus olisi osana koulutustapahtumia, tulisi koulutustapahtumien ajallista kestoa kasvattaa yhdellä tunnilla.

Haastateltava A painottaa koulutustapahtuman suunnittelua OC-sumutteen altistukseen liittyen. Koulutustilan tulisi olla sellainen, joka mahdollistaisi OC-sumutteelle altistuksen. Lisäksi tulisi varmistua siitä, että kouluttajat ovat varautuneet antamaan ensiapua altistuksen saaneille. Kouluttajat, joilla on pätevyys antaa koulutusta OC-sumutteelle, tulisi olla

myös päteviä antamaan ensiapua OC-sumutteen vaikutuksille. Haastateltava kertoo lisäksi, että koulutustapahtumiin jossa annetaan OC-altistus, tulisi varata lisää aikaa. Yksityisellä turvallisuusalalla tämä näkyisi OC-sumutteen käyttäjäkoulutuksen hinnoissa.

6.1.2 Haastateltava B:n vastaukset

Haastateltava B kertoi virkaiäkseen poliisissa 10 vuotta, joista kuusi vuotta hän on toiminut voimankäyttökouluttajana. Haastateltavalla ei ole kokemusta yksityiseltä turvallisuusalalta. Haastateltava ei ole saanut OC-sumutteelle altistusta virkatehtävissä eikä ole käyttänyt OC-sumutetta virkatehtävissä.

Haastateltava B kertoi saaneensa OC-sumutteelle altistuksen Poliisin perustutkintokoulutuksessa. Osa-altistus tapahtui kävelemällä OC-sumupilven läpi, jotta sai tuntumaa OC-sumuttimen vaikuttavaan aineeseen. Opiskelijat tyhjensivät OC-sumuttimia ulkoilmassa, jonka jälkeen muut koulutustapahtumaan osallistuvat opiskelijat kävelivät OC-sumutinpilven läpi. Kaksi opiskelijoista sai täysaltistuksen OC-sumuttimelle. Haastateltava ei saanut täysaltitusta.

Haastateltava B kertoi olevansa sitä mieltä, että OC-sumutteelle altistuminen pitäisi ehdottomasti olla osana kyseisen välineen käyttäjäkoulutusta. Muille lievemmillä voimankäyttövälineille käyttäjänsä altistetaan koulutuksissa kuten etälamautin ja FN 303 paineilmaoiminen projektiililaukaisin. Jokainen on lisäksi saanut ”puujalan” joten käyttäjä osaa hahmottaa miltä patukalla lyöminen tuntuisi. Haastateltava korosti, että OC-sumutin on ainoa lievä voimankäyttöväline, jolle ei anneta altistuksia osana käyttäjäkoulutusta.

Haastateltava B:n mielestä, OC-sumutteen käyttäjän on vaikea tuntea käyttämänsä voimankäyttövälineen vaikutukset hyvin, jos ei itse käyttäjänä ole kokenut miltä OC-sumutteen vaikutukset tuntuvat. Näin OC-sumutteen käyttäjä tietäisi välineen vaikutukset kohdehenkilöön paremmin. Haastateltava toi myös esiin, että OC-sumuttimet saattavat joskus vuotaa vaikuttavaa ainetta varustevyöllä ollessaan. Näissä tilanteissa on hyvä tiedostaa, miltä OC-sumute haisee. Altistuminen OC-sumutteeseen voi vaikuttaa tehtävillä omaan suojautumiseen OC-sumupilveltä ja ensiapuun varautumiseen sen jälkeen, kun OC-sumutinta on käyttänyt.

Haastateltava B ei näe OC-sumute altistuksessa huonoja puolia. Haastateltava kokee, että altistuksella saadaan vain hyvä puolia esiin koulutustapahtumissa. Haastateltava kuitenkin tiedostaa, että anafylaktisen - tai allergisen reaktion riski on aina olemassa OC-sumute altistuksissa. Haastateltava kuitenkin toteaa, että OC-sumute altistus on huomattavasti turvallisempaa valvotussa koulutustapahtumassa kuin virkatehtävällä.

Haastateltava B pohtii vastauksessaan osa-altistuksen ja täysaltistuksen käyttöä koulutustapahtumissa. Haastateltavan mielestä osa-altistus on riittävä. Esimerkkinä haastateltava antaa koulutustapahtuman, jossa OC-sumutetta käytetään tyhjiin tilaan ja koulutettavat käyvät kyseisessä tilassa hakemassa evakuointinukan pois. Koulutettavat altistuisivat OC-sumutteelle ja huomasivat, kuinka OC-sumutin vaikuttaa toimintakykyyn ja kuinka OC-sumutinta vastaan voi suojautua tehtävillä.

Haastateltava B korostaa ensiapuun varautumisen tärkeyttä koulutustapahtumissa. Allerginen reaktio OC-sumutteelle on aina mahdollinen ja siihen tulee varautua etukäteen. Lisäksi vettä ja puhdistusliinoja tulee olla saatavilla OC-sumutteen pesemiseksi pois. Koulutettaville tulee myös hyvin perustella, miksi altistus OC-sumutteelle annetaan osana käyttäjäkoulutusta.

Haastateltava B kannustaisi voimakkaasti koulutustapahtumissa OC-sumutteelle altistumiseen ja nimenomaan osa-altistamiseen. Pakollisuus ei haastateltavan mielestä onnistuisi tänä päivänä. Täysaltistus OC-sumutteelle ei tulisi olla pakollinen osa käyttäjäkoulutusta. Haastateltava pohtii lopulta vastauksessaan, voiko OC-sumutteen käyttäjälle antaa käyttöoikeutta kyseiseen välineeseen, jonka ominaisuuksia ei täysin tunne ja hallitse.

6.1.3 Haastateltava C:n vastaukset

Haastateltava C kertoi virkaiäkseen poliisissa työharjoitteluineen kaikkineen noin 19 vuotta, joista 14 vuotta hän on toiminut voimankäyttökouluttajana. Haastateltavalla ei ole kokemusta yksityiseltä turvallisuusalalta.

Haastateltava C kertoi saaneensa ensimmäisen osa-altistuksen OC-sumutteelle Poliisin perustutkintokoulutuksessa vuonna 2001. Tuolloin OC-sumutteen käyttäjäkoulutukseen kuului lievä ”joukkoaltistus”. Poliisikoulun ampumaradalla käyttäjäkoulutuksen yhteydessä, kouluttaja sumutti tilaan pienehkön määrän OC-sumutetta, joka levisi koko tilaan. Tilassa olleet saivat hieman käsitystä siitä, miten sumute vaikuttaa juuri heihin yksilöllisesti.

Samassa koulutustapahtumassa haastateltava C sai täysaltistuksen kävelemällä OC-sumupilven läpi kohti välineen käyttäjää. Altistuksen jälkeen, toiset kurssilaiset suorittivat haastateltavalle ensiapua kouluttajien valvoessa toimintaa. Jokaiselle altistetulle oli valittu myös ”tukihenkilö” joka saattoi altistetun ensiapupisteelle ja myöhemmin suihkuun. ”Tukihenkilön” tuli myös varmistaa, ettei koulutettavalle tule oireita OC-sumutteesta koulutustapahtuman jälkeen.

Toisen täysaltistuksen koulutustapahtumassa haastateltava C sai voimankäytön kenttäkouluttajakurssilla tammikuussa 2007. Harjoitus oli soveltavampi ja haastateltava esitti kohdehenkilöä Poliisiammattikorkeakoulun harjoitusalueella. Koulutustapahtuma oli suunniteltu niin, että satunnaisesti valittu poliisipartio kurssilta kohtasi haastateltavan harjoitusalueella. Haastateltava käyttäytyi niin, ettei partio voinut käyttää fyysisiä hallintaotteita vaan joutuivat käyttämään ensisijaisesti OC-sumutetta vastarinnan murtamiseksi. Haastateltavaa ohjeistettiin jatkamaan vastarintaa OC-sumutuksen jälkeen niin pitkään kunnes ”talttuisi” partion kontrolliin.

Haastateltava C on saanut virkatehtävillä altistuksia OC-sumutteelle useita kertoja. Tilanteissa OC-sumutetta on käytetty kohdehenkilöön ja tuohon samaan tilaan on jouduttu menemään kohdehenkilöön kiinni fyysisesti. Joissain tilanteissa haastateltavan partiokaveri on käyttänyt OC-sumutetta samassa tilassa, jolloin molemmat partion jäsenet ovat lievästi altistuneet OC-sumutteelle.

OC-sumutetta haastateltava C on käyttänyt noin 5 – 10 kertaa. Mieleen jäävimpänä haastateltava C muistelee kiinniotta vuodelta 2005. Haastateltava oli tuohon aikaan virassa Varkauden poliisiasemalla ja päivävuorossa ainut alueen partio. Vuoroa edeltävänä yönä oli tapahtunut vakava väkivaltarikos, ja päivävuoron aikana tutkinta oli selvittänyt kuusi mahdollista tekijää tapaukselle. Haastateltavan partio oli nähnyt nämä kuusi miestä tietyssä kaupunginosassa aamupäivän aikana. Yhdestä tuon kaupunginosan ravitsemusliikkeestä nämä kuusi miestä löytyivät.

Haastateltava C muistelee, että yksi miehistä oli erittäin poliisivastainen ja väkivaltainen entisyydeltään. Kiinnioton yhteydessä, tämä mies löi haastateltavan partiokaveria niin, että partiokaveri oli ollut hetken tajuttomana lattialla. Haastateltava oli murtanut tämän poliisivastaisen miehen vastarinnan OC-sumutetta käyttäen. OC-sumute oli ollut lyhytkestoinen, mutta sillä oli saatu toivottu vaikutus ja vastarinta murrettua. Ravitsemusliike ja muut tilan henkilöt olivat syy, miksi OC-sumute oli lyhytkestoinen. Haastateltavan partiokaveri oli saanut tämän aikana jalkansa alle ja kaikki kuusi miestä kiinniotettiin tapaukseen liittyen.

Haastateltava C on sitä mieltä, että jonkinlainen OC-sumute altistus osana käyttäjäkoulutusta on hyvä asia. OC-sumutteen käyttäjän olisi hyvä tietää koulutustapahtumassa, miten OC-sumute vaikuttaa ennen kuin vastaava tilanne on virkatehtävällä edessä. Samalla käyttäjälle syntyy kunnioitus OC-sumutetta kohtaan, ettei esimerkiksi heti OC-sumutuksen jälkeen ryntää OC-sumupilveen ja näin altista tahattomasti itseään. Haastateltava pitää

hyvänä aiempaa koulutusmallia, jossa vapaaehtoiset saivat täysaltistuksen ja muut kurssilaiset saivat harjoitella ensiapu toimenpiteitä. Haastateltavan mielestä myös OC-sumutuksen jälkeinen ensiapu on tärkeä hallita.

Haastateltava C kertoi, että realistinen kuva OC-sumutteen vaikutuksista on saavutettavissa vain altistamisen kautta. Seuraamalla läsnä vierestä, kun joku toinen saa OC-sumutteesta altistuksen, pääsee näkemään miten aine vaikuttaa. Läsnä koulutuksessa oleva voi lisäksi saada osa-altistuksen seuraamalla koulutusta läheltä. Haastateltava korostaa, että ympäristön huomioiminen, muiden henkilöiden altistamisen välttäminen ja oman toimintakyvyn turvaaminen on helpompia ottaa huomioon, kun tietää millaiselta OC-sumutteen vaikutukset tuntuvat.

Merkittävänä haittapuolena OC-sumute altistukselle haastateltava C näkee mahdollisen yliherkkyys reaktion. Haastateltava kokee, että koulutustapahtumissa löytyisi vapaaehtoisia altistettavaksi OC-sumutteelle. Joku näistä vapaaehtoisista voi olla kuitenkin tietämättään yliherkkä OC-sumutteen vaikuttaville aineille. Anafylaktinen reaktio on harvinainen mutta mahdollinen. Haastateltava kokee, että koulutettavan joutuminen hengenvaaraan koulutustapahtumassa ”ei kestä päivänvaloa”. Haastateltava kertoo, että näin on myös joskus tapahtunut Poliisiammattikorkeakoulussa järjestetyssä OC-sumute altistuksessa.

Koulutustapahtumissa, joissa OC-sumutteelle altistetaan koulutettavia, tulisi haastateltava C:n mielestä huomioida erityisesti ensiapu. Anafylaktisen reaktion mahdollisuus on aina olemassa ja tähän tulee varautua kouluttajien toimesta. Kuljetuskalustoa tulisi myös olla käytössä, mikäli altistettavaa olisi lähdettävä kiireellisesti kuljettamaan ensiapuun saamaan lääkinällistä hoitoa. Haastateltava kertoo, että näin myös toimittiin aikanaan, jolloin OC-sumute altistus oli osana käyttäjäkoulutusta.

Haastateltava C:n mielestä, osa-altistus OC-sumutteelle tulisi olla pakollinen osa koulutusta. Täysaltistus perustuisi puhtaasti vapaaehtoisuuteen. Tämä olisi entisen koulutusmallin mukainen ja jokainen käyttäjäkoulutuksen käynyt, saisi jonkinasteisen käsityksen OC-sumutteen vaikutuksista.

6.1 Vastausten analysointi

Haastateltavista B ja C ovat molemmat poliisitaustaisia eikä kummallakaan ole kokemusta yksityiseltä turvallisuusosalta. Haastateltava A:n tausta on yksityiseltä turvallisuusosalta eikä omaa kokemusta poliisissa työskentelystä. Työ- ja virkaurien pituus yhteenlaskettuna haastateltavien kesken on 36 vuotta. Ajallisesti vähiten kokemusta on haastateltavalla A (7 vuotta) ja ajallisesti eniten kokemusta haastateltavalla C (19 vuotta).

Kaikki haastateltavat toimivat voimankäyttökouluttajana omissa organisaatioissaan. Yhteensä laskettuna kokemusta voimankäyttökouluttajana toimimisesta on 24 vuotta haastateltavien kesken. Ajallisesti vähiten kokemusta on haastateltavalla A (4 vuotta) ja ajallisesti eniten kokemusta haastateltavalla C (14 vuotta).

Haastateltavien välille muodostui hajontaa kokemuksen mittaamisessa ajallisesti kuten edellä on kuvattu. Ajallisesti mitattuna kokemusta on vaikea mitata ja haastattelun vastauksista ilmenee haastateltavien kokemus ja ammattitaito voimankäyttökouluttajana toimimisesta. Kokeneiden haastateltavien valinnassa on onnistuttu.

Haastateltavista B on ainut, joka ei ole käyttänyt tai altistunut OC-sumutteelle virkatehtävällä. Haastateltavat A ja C ovat molemmat käyttäneet OC-sumutetta vastarinnan murtamiseksi työ – tai virkatehtävällä. OC-sumutteen käyttämisen lisäksi, haastateltavat A ja C ovat molemmat altistuneet useita kertoja OC-sumutteelle epäsuorasti työ – tai virkatehtävällä. Tilanteissa on yhteistä se, että OC-sumutetta on käytetty vastarinnan murtamiseksi, jonka jälkeen tuohon tilaan on menty käyttämään fyysisiä hallintaotteita. Altistukset ovat olleet lieviä ja haastateltava A korostaa, ettei tilanteissa ole menetetty toimintakykyä.

Kaikki haastateltavat kertoivat, että ovat saaneet OC-sumutteelle altistuksen osana välineen käyttäjäkoulutusta. Organisaatio, jossa altistus on tapahtunut ja altistus tavassa oli hajontaa haastateltavien kesken. Haastateltava A kertoi saaneensa täysaltistuksen OC-sumutteesta varusmiespalveluksen aikana. Haastateltavat B ja C ovat saaneet osa-altistuksen aikanaan Poliisikoulussa osana käyttäjäkoulutusta. Tämän lisäksi, haastateltava C on saanut kaksi täysaltitusta. Ensimmäinen tapahtui Poliisikoulussa ja toinen osana voimankäytön kenttäkouluttajakurssia.

Kaikki kolme haastateltavaa olivat voimakkaasti sitä mieltä, että altistuminen OC-sumutteelle tulisi olla osa välineen käyttäjäkoulutusta. Haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että OC-sumutteen käyttäjän on hyvä tuntea OC-sumutteen aiheuttamat vaikutukset omassa kehossaan. Tällä tavalla OC-sumutteen vaikutuksien arviointia pystyy peilaamaan omiin kokemuksiin.

Haastateltavat B ja C tiedostavat OC-sumutteesta annettavan riskin koulutettaville. Anafylaktisen – tai allergisen reaktion riski on aina olemassa ja mahdollisiin reaktioihin tulee varautua koulutustapahtumissa. Allergisen – tai anafylaktisen reaktion lisäksi haastateltavat B ja C eivät näe huonoja puolia OC-sumute altistukselle. Kuten haastateltava B ilmaisee, altistuksella saadaan vain hyviä puolia esiin koulutustapahtumissa.

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että altistus OC-sumutteelle olisi tarkoituksenmukaisinta tehdä osa-altistuksena. Esimerkkinä haastateltava B:n tuoma koulutustapahtuma, jossa OC-sumutetta suihkutetaan tilaan. Tämän jälkeen koulutustapahtumaan osallistujat käyvät evakuoimassa nukun tuosta tilasta.

Haastateltavien mielestä altistuminen OC-sumutteelle voi vaikuttaa päätökseen käyttää OC-sumutetta kohdehenkilöön. Haastateltavat B ja C korostavat, että altistuminen OC-sumutteelle vahvistaa oman toimintakyvyn ylläpitämistä, mikäli virkatehtävällä altistuu OC-sumutteelle. Haastateltava A tuo esille, että kynnys käyttää OC-sumutetta on korkea. Altistuksen jälkeen, kynnys käyttää OC-sumutetta laskee, kun tiedostetaan miten OC-sumute vaikuttaa.

Haastateltavista C oli sen kannalta, että osa-altistus OC-sumutteelle tulisi olla pakollinen osa käyttäjäkoulutusta. Haastateltavat A ja B eivät koe altistusta pakolliseksi eikä mahdolliseksi. Altistuksen tulisi A ja B mielestä perustua vapaaehtoisuuteen. Haastateltavat A ja B kannustaisivat voimakkaasti koulutettavia osa-altistukseen. Haastateltavat B ja C kokivat, että täysaltistus tulisi perustua puhtaasti vapaaehtoisuuteen.

Kaikki haastateltavat korostivat ensiapuun varautumisen tärkeyttä koulutustapahtumissa, joissa annetaan OC-sumutteelle altistuksia. Asianmukaiset ensiaputarvikkeet ja ammattitaitoiset kouluttajat nousivat jokaisen haastateltavan vastauksissa esiin. Haastateltava A tuo esiin sopivan tilan, jossa altistuksia voidaan antaa osana koulutusta. Haastateltava A tuo lisäksi esiin ajankäytön osana koulutusta. Haastateltava B on sitä mieltä, että koulutettaville on pystyttävä perustelemaan, miksi altistus on osana kyseisen välineen käyttäjäkoulutusta.

Haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että OC-sumute altistus tulisi olla osa välineen käyttäjäkoulutusta. Haastateltavat toivat esille hyvin samankaltaisia teemoja vastauksissaan. Vastauksissa korostui se, että OC-sumutteen käyttäjän on vaikea tuntea välineensä läpikotaisin, mikäli ei tiedosta miten OC-sumute vaikuttaa käyttäjään itseensä.

7 YHTEENVETO

7.1 Tutkimustulosten luotettavuus

Tutkimustulosten luotettavuutta tulee arvioida tutkimusprosessin alusta loppuun. Opinnäytetyön tulosten tulee olla luotettavia ja luotettavuuden huomioiminen on riskienhallintaa. Tällä pyritään tutkimustulosten luotettavuuden arvioimiseksi tutkimusprosessin aikana. Luotettavuutta arvioidaan aina oman työn näkökulmasta. (Kananen 2015, 342-343.)

Laadullisen tutkimusmenetelmän luotettavuuden arviointi on kirjavaa ja se eroaa määrällisen tutkimusmenetelmän luotettavuusarvioinnista. Trockim & Donnelly (2008) sekä Guba & Lincoln (1981) esittävät kuusi laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteeriä: luotettavuus, siirrettävyys, riippuvuus, vahvistettavuus ja saturaatio (Kananen 2015, 352).

Luotettavuutta arvioidaan tarkalla dokumentaatiolla, jotta ulkopuoliset arvioijat voivat tarkistaa koodauksen, ryhmittelyn ja tulkinnan. Myös muiden tulee päästä samaan lopputulokseen aineiston perusteella. Luotettavuudella tarkoitetaan tutkimustulosten totuudenmukaisuutta eli sitä, että tutkimustulokset vastaavat tutkittavaa ilmiötä. Vertaisarviointi on luotettavuuden arvioimiseen käytetty menetelmä. (Kananen 2015, 353).

Opinnäytetyössä on kerrottu tutkimusmenetelmä ja tarkasti kerrottu miten aineisto on kerätty. Aineisto on teemoittain purettu auki ja niistä on tehty yhteenveto omiin kappaleisiin. Tutkittavana ilmiönä on voimankäytönkoulutus ja saatu aineisto on vastannut tutkittavaa ilmiötä.

Siirrettävyys on opinnäytetyön tekijän vastuulla. Tähän tutkija voi myötävaikuttaa kuvaamalla tarkasti ilmiön lähtökohdat. Tähän voidaan käyttää työkaluna tiheää kuvausta ilmiöstä. Kvalitatiivinen tutkimus ei pyri yleistyksiin vaan ymmärtämään ilmiöitä. (Kananen 2015, 353.)

Teoreettisella viitekehyksellä on pyritty kuvaamaan voimankäytön ilmiöitä tarkasti ennen aineiston purkua. Voimankäytön ja oppimisteorian viitekehyksellä pyritään ymmärtämään ilmiötä, joka on johdettu aineistosta. Aineistosta saadut tulokset eivät myöskään yleistä ilmiötä. Tulee muistaa, että haastateltavien otanta oli verrattain pieni ja aineistossa saadut tulokset esittävät heidän ajatuksiaan ilmiöön liittyen.

Riippuvuuden ja luotettavuuden arviointi ovat hyvin lähellä toisiaan. Riippuvuudella tarkoitetaan sitä, että ulkopuolinen henkilö pystyy tekemään tulkinnan aineiston pohjalta ja päätyttyä samaan tulokseen tutkimuksen tekijän kanssa. Voidaan puhua myös opinnäytetyön

auditoinnista. Arviointikeinona tässä voidaan käyttää vertaisarviointia. (Kananen 2015, 353.)

Kuten edellä luotettavuuden arvioinnin kohdalla, myös riippuvuuden arviointiin liittyvät samat elementit. Vertaisarviointia ei ole tehty tälle opinnäytetyölle, joten riippuvuuden arviointi ei toteudu.

Vahvistettavuudessa haastateltavat vahvistavat tulkinnan. Haastateltavat lukevat kerätyn aineiston ja siitä tehdyn tulkinnan. Haastateltava voi tällöin vahvistaa tutkijan tulkinnan ja tulokset eivät ole tutkijan itse keksimiä. Ongelmalliseksi tilanne voi käydä, jos haastateltava päätyy tulkinnassa eri linjoille tutkijan kanssa. (Kananen 2015, 354.)

Vahvistavuutta voidaan arvioida myös triangulaation keinoilla. Eri lähteistä kerätyillä tiedoilla voidaan vahvistaa tehdyt tulkinnat. Mitä useampi lähde saadaan tulkinnan taakse, sitä pätevämpi tulkinta on. (Kananen 2015, 354.)

Haastateltavat eivät ole lukeneet aineistoa ja siitä tehtyjä tulkintoja. Haastateltavat ovat ajan kanssa vastanneet sähköpostin välityksellä tehtyyn haastatteluun ja päässeen näin hiomaan vastauksiaan. Kokemusopin teoria vahvistaa myös haastateltavien vastauksia. Haastateltavat kokevat OC-sumute altistuksen hyvänä asiana koulutuksessa. Kokemusopin keskiössä ovat nimenomaan kokemukset ja niistä alkava oppiminen.

Saturaatiolla tarkoitetaan aineiston kylläntymistä. Laadullisessa tutkimuksessa tähän vaikuttaa haastateltavien määrä. Aineiston kylläntyminen on saavutettu, kun haastateltavilta ei enää saa uutta tietoa tutkittavaan asiaan liittyen. Riippuen lähteestä, saturaatio voidaan saavuttaa vasta 12-15 haastateltavalla, osan mielestä jo muutamalla haastateltavalla päästään kylläntymiseen. (Kananen 2015, 354.)

Haastateltavien vastaukset alkoivat toistamaan itseään. Vastauksissa käsiteltiin pitkälti samoja teemoja. Saturaatio saavutettiin tässä tutkimuksessa kolmella haastateltavalla. Tähän vaikuttaa haastateltavien erityinen tehtävä omissa organisaatioissaan: voimankäyttökouluttajan tehtävä. Haastateltavien kokemus vuosien erolla saatiin hajontaa sekä sillä, että yksi haastateltavista oli poliisiorganisaation ulkopuolinen voimankäyttökouluttaja.

7.2 Pohdinta

Kaikki kolme haastateltavaa olivat yksimielisiä siitä, että OC-sumute altistus tulisi olla osana välineen käyttäjäkoulutusta. OC-sumute altistus nähdään hyödyllisenä ja tarpeelli-

sena osana koulutustapahtumaa. Kokemukset ovat kokemusopin kannalta oleellisia oppimisen kannalta. OC-sumute altistus tulisi nähdä kokemuksena ja miten OC-sumute altistus sopii kokemusopin malliin.

Kokemusopissa tärkeässä roolissa kokemuksien lisäksi on koulutettavien motivaatio. Kuten haastateltava B kertoi, koulutukseen osallistuvilla on kerrottava OC-sumute altistuksen perimmäinen syy. Ajatuksena ei ole kiusata koulutettavia, vaan opettaa tärkeitä asioita toimintakyvystä OC-sumute altistuksen kautta. Kun koulutukseen osallistuvilla on kerrottu OC-sumute altistuksen syy, koulutettavien motivaatio voidaan herätellä altistukseen ja oppimista voi tapahtua.

Kokemusopin kannalta tärkeässä roolissa on lisäksi reflektointi eli itsearviointi. Kokemuksen jälkeen, koulutettavan on kyettävä terveeseen itsearvointiin. Kokemus liitetään aiemmin opittuun ja koettuun. Reflektointi on sisäistä toimintaa mutta tätä pystyy vahvistamaan esimerkiksi koulutuksen jälkeisillä purkukeskusteluilla. Koulutettavan tulee kuitenkin itse nähdä kokemuksesta saadut hyödyt.

OC-sumute altistukseen liittyy aina riskejä. Kuten kaikki haastateltavat toivat esiin, koulutustapahtumiin tulee varautua riittäväillä ensiaputarvikkeilla. Anafylaktisen - tai allergisen reaktion mahdollisuus on aina olemassa OC-sumutteen kanssa. Kuten haastateltava B toi ilmi, OC-sumute altistus olisi kontrolloidussa koulutusympäristössä turvallisempi kuin virkatehtävällä.

Koulutustapahtumassa ensiapuun pystytään varautumaan ja kuljetuskalustoa pystytään tarvittaessa varaamaan. Virkatehtävällä riskit ovat myös olemassa, mutta ensiapuun ei pystytä samalla tavalla varautumaan kuin kontrolloidussa koulutustapahtumassa. Pahimmassa tapauksessa koko partion toimintakyky voidaan menettää OC-sumutteen käytön takia.

LÄHTEET

Eduskunnan oikeusasiamiehen tiedote: Oikeusasiamies ei tutki poliisin menettelyä Elokapina-mielenosoituksessa. Julkaistu 15.10.2020. Luettu 9.2.2021.

Hannuksela-Svahn, Anna 2014: Anafylaktinen reaktio (äkillinen yliherkkyysoire). Lääkärikirja Duodecim. Luettu 9.2.2021.

Haikansalo, Anu & Korander, Timo 2021: Poliisi (AMK) -opinnäytetyön ohje. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

HE 183/1997. Hallituksen esitys Eduskunnalle ampuma-aselainsäädännön ja laiksi poliisilain 23 §:n sekä laiksi poliisin henkilökäytöstä annetun lain 19 ja 20 §:n muuttamisesta.

Helminen, Klaus & Kuusimäki, Matti & Rantaeskola, Satu 2012: Poliisilaki. Helsinki, Talentum. Verkkokirja. Luettu 9.2.2021.

Kananen, Jorma 2015: Opinnäytetyön kirjoittajan opas: näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä, Suomen Yliopistopaino - Juvenes Print.

Kupias, Päivi & Peltola, Raija 2019: Oppiminen työssä. Helsinki, Gaudeamus.

Laine, Linda 2020: Voidaanko mielenosoittajien sumuttamista kutsua poliisiväkivallaksi? Näin kommentoi rikosoikeuden professori. Iltalehti, Alma media. Luettavissa: <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/3183497d-ad5f-4b94-8c61-b30ded1a6610>. Luettu 9.2.2021.

Lehtonen, Jani 2020: Ensiavun antaminen OC-sumutuksen jälkeen, Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

Leppilampi, Asko & Piekkari, Ulla 1998: Terve, terve! : opitaan yhdessä oppimisen ja elämän taitoja. Lahti, A. Leppilampi.

Mönkkönen, Ilkka 2000: Tavoite, tarkoitus ja toiminta John Deweyn kasvatustilfilosofiassa. Jyväskylän yliopisto. Filosofian pro gradu -työ.

POL-2020-62468: Poliisihallituksen selvitys poliisin voimankäytöstä sekä poliisin tehtävistä huolehtia mielenosoitusten järjestyksestä ja turvallisuudesta. Julkaistu 8.10.2020. Luettu 9.2.2021.

Poliisi (AMK) -tutkinnon opetussuunnitelma, lukuvuodet 2020-2022.

Rauste-von Wright, Maijaliisa & von Wright, Johan & Soini, Tiina 2003: Oppiminen ja koulutus. 9. painos. Helsinki, WSOY.

Syrjälä, Akseli 2020: Etälamauttimelle altistuminen merkitys käyttäjänsä kannalta. Poliisi-ammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

Syyttäjälaitoksen tiedote: Poliisin toiminnasta Elokapina-mielenilmaisun yhteydessä aloitetaan esitutkinta. Julkaistu 14.10.2020. Luettu 9.2.2021.

Tapani, Jussi & Tolvanen, Matti 2019: Rikosoikeuden yleinen osa – vastuuoppi. Helsinki, Alma Talentum Oy. Verkkokirja. Luettu 9.2.2021.

Tervämäki, Kirsi 2005: Varusteita, välineitä ja kulkuneuvoja poliisille. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy.

Vuorinen, Ilpo 1993: Tuhat tapaa opettaa. 4. painos. Naantali, Kirjatalo Resurssi.

LIITE 1

Kyselylomake haastateltaville

Virkaikäsi poliisina / yksityisellä turvallisuusalalla?

Kuinka kauan olet toiminut voimankäytönkouluttajana?

Oletko saanut altistuksen OC-sumutteelle koulutustapahtumassa? Jos olet, niin kuvaile tilannetta ja olosuhteita.

Oletko saanut altistuksen OC-sumutteelle jossain muussa tilanteessa esimerkiksi työtehtävänä? Jos olet, niin kuvaile tilannetta ja olosuhteita.

Oletko käyttänyt OC-sumutetta työtehtävällä? Jos olet, niin kuvaile tilannetta ja olosuhteita.

Tulisiko OC-sumutteelle altistuminen olla osa kyseisen välineen koulutusta?

Toisiko OC-sumutteelle altistuminen osana voimankäytönkoulutusta lisäarvoa sen käyttäjälle?

Voiko altistuminen OC-sumutteelle vaikuttaa päätökseen käyttää OC-sumutetta työtehtävillä?

Millä tavalla altistus OC-sumutteelle tulisi koulutuksessa tapahtua (täysaltistus / osa-altistus)?

Jos OC-sumutteelle altistuminen tuotaisiin osaksi voimankäytön koulutuksia, mitä seikkoja tulisi koulutuksessa ottaa huomioon?

Tulisiko OC-sumutteelle altistuminen perustua vapaaehtoisuuteen vai pakolliseksi osaksi koulutusta?